Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
M. SZPUNAR
представено на 2 май 2018 година[1]

Дело C-214/17

Alexander Mölk
срещу
Valentina Mölk

(Преюдициално запитване, отправено от Oberster Gerichtshof (Австрия)

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси — Хагски протокол за приложимото право към задълженията за издръжка — Издръжка — Положение, при което кредиторът и длъжникът по издръжката са с обичайно място на пребиваване в различни държави членки — Иск на длъжника за намаляване на размера на издръжката — Определяне на приложимото право“

I. Въведение

1. Настоящото преюдициално запитване е второто поред, с което Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия) се обръща към Съда с искане за тълкуване на Хагския протокол от 2007 г.[2].

2. Този път съмненията на запитващата юрисдикция са относно тълкуването на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. Тази разпоредба предвижда, че ако кредиторът е сезирал с иск за издръжка орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, приложимото по принцип право към задължението за издръжка е правото на сезирания съд (lex fori).

3. Запитващата юрисдикция иска да се изясни дали lex fori намира приложение и в производството, образувано по инициатива на длъжника. Съмненията на запитващата юрисдикция, предмет на настоящото преюдициално запитване, възникват в рамките на производство пред орган по обичайното място на пребиваване на длъжника, в което той иска намаляване на размера на издръжката, която е била присъдена по-рано на основание на правната уредба на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника в производство, образувано по искане на кредитора.

1 Език на оригиналния текст: полски.

2 Протоколът се съдържа в приложение към Решение 2009/941/ЕО на Съвета от 30 ноември 2009 година за сключване от Европейската общност на Хагския протокол от 23 ноември 2007 г. за приложимото право към задължения за издръжка (ОВ L 331, 2009 г., стр. 17, наричан по-нататък „Хагски протокол от 2007 г.“). Първото преюдициално запитване е относно прилагането на член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. в производство, в което кредиторът иска издръжка за минал период, предхождащ образуването на това производство. По това запитване се очаква решение на Съда. На 30 януари 2018 г. представих заключение по делото. Вж. моето заключение по дело KP (C-83/17, EU:C:2018:46). Следва да се отбележи, че за разлика от настоящото преюдициално запитване по делото KP предмет на разглеждане е положение, при което е настъпила промяна в обичайното място на пребиваване на една от страните по задължението за издръжка през периода, релевантен за решението относно нейното изплащане.

II. Правна уредба

A. Правото на Съюза

1. Хагски протокол от 2007 г.

4. Член 3, параграф 1, член 4, параграф 1, буква а) и член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. гласят:

„Член 3

Обща норма за приложимо право

1. Задълженията за издръжка се уреждат от правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, освен ако в настоящия протокол е предвидено друго.

[…]

Член 4

Специални норми в полза на някои кредитори

1. Следните разпоредби се прилагат към задълженията за издръжка на:

а) родители спрямо техните деца;

[…].

3. Независимо от член 3, ако кредиторът е сезирал компетентния орган на държавата по обичайно място на пребиваване на длъжника, се прилага правото на сезирания съд. Ако, обаче, по силата на това право кредиторът не може да получи издръжка от длъжника, се прилага правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора.

[…]“.

5. По смисъла на член 7, параграф 1 от Хагския протокол от 2007 г., озаглавен „Определяне на приложимото право за целите на конкретно производство“:

„Независимо от членове 3—6 [от Хагския протокол от 2007 г.], кредиторът и длъжникът по вземания произтичащи от задължения за издръжка могат, единствено за целите на конкретно производство в дадена държава, изрично да определят правото на тази държава като приложимо към задължението за издръжка“.

6. Също така съгласно член 8, параграф 1, буква б) от Хагския протокол от 2007 г., озаглавен „Определяне на приложимото право“, независимо от членове 3—6 кредиторът и длъжникът по издръжката могат по всяко време да определят като приложимо към задължения за издръжка правото на държавата по обичайното място на пребиваване на едната от страните към момента на определянето.

2. Регламент № 4/2009

7. Разпоредбите относно международната компетентност по делата за задължения за издръжка се съдържат в глава II („Компетентност“) от Регламент № 4/2009[3]. Сред тях водеща роля има член 3 („Общи разпоредби“) от същия регламент, който гласи:

„Компетентни по искове за задължения за издръжка в държавите членки са:

а) съдът по обичайно местопребиваване на ответника, или

б) съдът по обичайно местопребиваване на взискателя, или

[…]“.

8. Съгласно член 5 от Регламент № 4/2009, озаглавен „Компетентност, основана на явяване на ответника“:

„Освен в случаите, когато компетентността произтича от други разпоредби на настоящия регламент, компетентен е съдът на държава членка, пред който се явява ответникът. Това правило не се прилага, ако ответникът се явява, за да оспори компетентността на съда“.

III. Обстоятелствата по спора, предмет на главното производство

9. Alexander Mölk, длъжник по задължението за издръжка, предмет на главното производство, е баща на ищцата Valentina Mölk. От няколко години длъжникът A. Mölk има обичайно място на пребиваване в Австрия, докато кредиторът, V. Mölk, има обичайно място на пребиваване в Италия.

10. По силата на определение на Bezirksgericht Innsbruck (Районен съд Инсбрук, Австрия) от 10 октомври 2014 г. длъжникът дължи издръжка на кредитора в размер на 650 EUR месечно. Решението относно издръжката е постановено съгласно австрийската правна уредба. Производството, в което е постановено определението от 10 октомври 2014 г., е било образувано по искане на кредитора.

11. През 2015 г. длъжникът иска от Bezirksgericht Innsbruck (Районен съд Инсбрук) да намали издръжката от 650 EUR на 490 EUR, считано от 1 февруари 2015 г.[4]. Като основание за този иск длъжникът сочи, че доходите му са намалели в резултат от отпадането на изплащаната му до момента годишна премия. Кредиторът е поискал отхвърляне на предявения иск.

3 Регламент на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка (ОВ L 7, 2009 г., стр. 1 и поправка в ОВ L 131, 2011 г., стр. 26).

4 В преюдициалното запитване запитващата юрисдикция си служи с формулировки, от които личи, че както искът за присъждане на издръжка в полза на кредитора, така и искът за намаляване на нейния размер се означават с понятието „молба“. Поради това страните в производството, образувано след внасянето на такава молба, се наричат „молител“ и „участник в производството“. Предполагам, че това разрешение е продиктувано от характера на производството съгласно австрийските процесуални разпоредби, които по този начин избягват разглеждането на делата за издръжка като спорни производства, в които процесуалните роли на „молителя“ и „участника“ биха съответствали на процесуалните роли на „ищец“ и „ответник“. Независимо от това, например в текста на Хагския протокол от 2007 г. на полски език, член 4, параграф 3 от него не говори за „подаването на молба“ от кредитора по издръжката, а за „предявяване на иск“. Текстът на някои други езици обаче си служи с твърде общи формулировки, които не предрешават този въпрос. Например в текста на френски език е използвана формулировката: „le créancier a saisi l'autorité compétente“, на английски: „the creditor has seized the competent authority“, а на немски: „die berechtigte Person die zuständige Behörde […] angerufen“. В Регламент № 4/2009 обаче, посочен във втория преюдициален въпрос, законодателят на Съюза е използвал понятията „ищец“ и „ответник“, а не „молител“ и „участник“. С оглед на това в настоящото заключение ще използвам понятията съгласно Регламент № 4/2009 („ищец“, „ответник“), когато това е необходимо за определяне на процесуалната роля на страните в производството.

12. С определение от 11 декември 2015 г. Bezirksgericht Innsbruck (Районен съд Инсбрук) отхвърля иска за намаляване на издръжката. Според този съд искът на длъжника трябва да се разгледа съгласно италианската правна уредба, тъй като кредиторът има обичайно място на пребиваване в Италия.

13. Молителят обжалва определението от 11 декември 2015 г. пред Landesgericht Innsbruck (Върховен областен съд Инсбрук, Австрия). С определение от 9 март 2016 г. въззивният съд потвърждава определението на първоинстанционния съд.

14. За разлика от първоинстанционния съд въззивният съд обаче приема, че за разглеждане на иск за намаляване на размера на издръжката следва да се приложи австрийската правна уредба. Това е така, понеже решение относно издръжката е взето на основание на австрийската правна уредба с определението от 10 октомври 2014 г. Съгласно член 3, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. обаче („При промяна на обичайното място на пребиваване на кредитора от момента на настъпване на промяната се прилага правото на държавата по новото обичайно място на пребиваване на кредитора“) промяна в приложимото право може да настъпи при наличие на промени във фактическите обстоятелства, на основание на които съдържащите се в посочения протокол колизионни норми определят приложимото към задължението за издръжка право. Тъй като след постановяването на определението от 10 октомври 2014 г. не е настъпила промяна в обичайното място на пребиваване на никоя от страните по задължението за издръжка, според запитващата юрисдикция няма как да се е стигнало до промяна в приложимото към това задължение право. Според посочения съд възприемането на различно становище, съгласно което до промяна в приложимото право може да се стигне въпреки липсата на промяна в тези фактически обстоятелства, би могло да доведе до положение, при което конкуриращи се помежду си искове, съответно за увеличаване и намаляване на размера на издръжката, биха подлежали на разглеждане съгласно различна приложима правна уредба.

15. Длъжникът обжалва определението от 9 март 2016 г. пред запитващата юрисдикция. Според молителя при разглеждане на задължението за издръжка трябва да намери приложение италианската правна уредба. Надлежното прилагане на тази правна уредба освен това трябвало да доведе до уважаване на иска за намаляване на размера на издръжката.

IV. Преюдициалните въпроси и производството пред Съда

16. При тези обстоятелства Oberster Gerichtshof (Върховен съд) решава да спре производството и да отправи до Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли член 4, параграф 3 във връзка с член 3 от Хагския протокол от 2007 г. да се тълкува в смисъл, че правото на държавата, в която кредиторът има обичайно място на пребиваване, урежда искането на длъжник определената с влязъл в сила акт издръжка да бъде намалена поради променилите му се доходи и в случаите, когато размерът на дължимата до момента издръжка е бил определен по искане на кредитора, в съответствие с член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г., от съда съгласно правото на държавата, в която длъжникът има непроменено място на обичайно пребиваване?

При утвърдителен отговор на първия въпрос:

2) Трябва ли член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. да се тълкува в смисъл, че кредиторът „сезира“ компетентния орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, и с явяването си по смисъла на член 5 от Регламент № 4/2009 в образувано по инициатива на длъжника пред този орган производство, оспорвайки искането по същество?“.

17. Преюдициалното запитване постъпва в секретариата на Съда на 25 април 2017 г.

18. Писмени становища представят A. Mölk, португалското правителство и Европейската комисия.

V. Анализ

A. По първия въпрос

19. С първия си преюдициален въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да изясни дали от предявяването на иск от кредитора за присъждане на издръжка пред органа в държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, и постановяването на решение от този орган на основание на действащото в тази държава право (член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г.) следва, че правото на тази държава трябва да намери приложение и в последващо производство, образувано по инициатива на длъжника с цел промяна в размера на издръжката. Видно от съдържанието на запитването и фактическите обстоятелства, представени в акта за преюдициално запитване, налице е положение, при което липсва промяна в обичайното място на пребиваване на длъжника. Освен това от същия акт става ясно, че липсва промяна и в обичайното място на пребиваване на кредитора.

20. В акта за преюдициално запитване запитващата юрисдикция излага две различни становища във връзка с това положение.

21. Съгласно първото становище член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. намира приложение единствено в производства, образувани по инициатива на кредитора. Във връзка с това запитващата юрисдикция се позовава преди всичко на доклада на A. Bonomi[5]. В точка 67 от този доклад се изяснява, че прилагането на правото на сезирания съд по делото е обосновано, когато кредиторът предявява иск за издръжка пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване. Прекомерно обаче би било прилагането на правото на сезирания съд (правото на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника) в случай, че производството е образувано по инициатива на длъжника.

22. Запитващата юрисдикция изяснява, че това становище има своите застъпници в доктрината. Твърди се, че приложимото право към задължението за издръжка в производства, образувани по инициатива на длъжника, е правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора (член 3, параграф 1 от Хагския протокол от 2007 г.).

23. На свой ред второто становище приема, че правото, на основание на което първоначално е било постановено решението относно издръжката в производство, образувано по инициатива на кредитора, трябва да намери приложение и в последващо производство, образувано по инициатива на длъжника. В противен случай длъжникът би могъл дори след изтичането на относително недълъг период от време да инициира следващо производство, в което няма да намери приложение правото на държавата, на основание на което по-рано е била присъдена издръжка в полза на кредитора. Това би довело до ограничаването на правото на кредитора да избере като приложимо към задължението за издръжка правото на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване.

5 Обяснителен доклад на A. Bonomi относно Хагския протокол от 2007 г., Actes et documents de la Vingt et unième session de la Conférence de La Haye (2007), достъпен и в електронен вид: https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid= 4898&dtid= 3. Действително обяснителните доклади към актовете, изготвени в рамките на Хагската конференция по международно частно право, нямат обвързващ характер. Тези доклади са само източник на ценни указания относно тълкуването на разпоредбите на такива актове. Целта на тези доклади е да се изясни какъв смисъл са искали да придадат на всеки от изготвените в рамките на Хагската конференция по международно частно право актове делегациите, участващи в тяхното създаване. Вж. https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/publications2/explanatory-reports.

1. Становища на страните

24. Според Alexander Mölk член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. определя приложимото право към задължение за издръжка единствено в производства, образувани по инициатива на кредитора пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване. Тази разпоредба обаче не се прилагала в производства, образувани по инициатива на длъжника.

25. В този дух е издържано становището на Комисията, която обръща внимание, че член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. въвежда изключение, поради което разпоредбата трябва да се тълкува стриктно. В това отношение Комисията се позовава на точка 67 от доклада на A. Bonomi и пояснява, че член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. не намира приложение в производства, образувани по инициатива на длъжника пред орган на държавата, в която той има обичайно място на пребиваване. Действително това понякога можело да доведе до положение, при което приложение ще намери правото на друга държава, а не това, на основание на което е постановено решение относно издръжката в производството, образувано преди това по инициатива на кредитора. Независимо от това обаче този риск според Комисията се вписва в системата от колизионни норми, предвидени от Хагския протокол от 2007 г.

26. На свой ред португалското правителство счита, че член 4 от Хагския протокол от 2007 г. въвежда специални колизионни норми, които целят да поставят определени категории кредитори по вземания за издръжка в по-благоприятно положение. Сезирайки органа на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, кредиторът можел да предизвика прилагането на lex fori като приложимо право при разглеждането на задължението за издръжка. С оглед на това при липсата на промяна във фактическата обстановка правото на тази държава трябвало да намери приложение и при разглеждането на задължението за издръжка в последващи производства. Според посоченото правителство обратното становище би довело до положение, при което произнасянето па конкуриращи се помежду си искове, съответно за увеличаване и намаляване на размера на издръжката, би било на основание на две различни приложими правни уредби.

2. Уводни бележки

27. Най-напред следва да се отбележи, че първият преюдициален въпрос по същество не е дали член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. трябва да намери приложение в главното производство. Вторият преюдициален въпрос се отнася до този проблем. С първия преюдициален въпрос запитващата юрисдикция иска да установи дали последиците от прилагането на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. в едно производство се простират и по отношение на последващо производство относно същото задължение за издръжка, и по-точно — на производство, образувано по инициатива на длъжника с цел намаляване на размера на издръжката.

28. Считам, че по пътя на езиковото тълкуване на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. не могат да се направят еднозначни изводи, позволяващи да се даде отговор на първия преюдициален въпрос. От текста на разпоредбата е очевидно, че lex fori намира приложение в производство, образувано по инициатива на кредитора пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване. Тази разпоредба обаче не урежда въпроса дали прилагането на lex fori в такова производство произвежда последици по отношение на последващи производства относно същото задължение за издръжка, образувани по инициатива на длъжника. Поради това считам, че първият преюдициален въпрос трябва да се разгледа с оглед на систематиката на Хагския протокол от 2007 г. и ratio legis на член 4, параграф 3 от същия.

3. Прилагане на lex fori на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. в светлината на други разпоредби от същия протокол, допускащи избор на приложимото право към задълженията за издръжка

а) Член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. като разпоредба, овластяваща кредитора да избере приложимото право към задължението за издръжка

29. Становището на португалското правителство, подобно на някои от гледищата, цитирани от запитващата юрисдикция, се свежда до разбирането, че неприлагането в последващо производство на правото, което е било приложено в предходно производство на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол, би довело до ограничаване на предоставените на кредитора с тази разпоредба права. Това гледище се опира на допускането, че кредиторът има възможност да избере приложимото право към задължението за издръжка чрез предявяване на иск за издръжката пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване.

30. Съмнявам се обаче, че това становище правилно отразява ролята на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. в системата от колизионни норми, установени с Протокола.

31. Съгласно Хагския протокол от 2007 г. приложимото по принцип право към задължението за издръжка е правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора (член 3, параграф 1 от Протокола). По отношение на някои категории задължения за издръжка обаче авторите на Хагския протокол от 2007 г. са предвидили специални колизионни норми. По-специално това се отнася за издръжката, дължима от родителите спрямо техните деца (член 4, параграф 1, буква а) от Хагския протокол от 2007 г.).

32. Целта на колизионните норми, съдържащи се в член 4, параграфи 2, 3 и 4 от Хагския протокол от 2007 г., е да се определи правната уредба, която на следващо място може да намери приложение в качеството на приложимо право при разглеждането на задължението за издръжка, ако съгласно приложимото по принцип право към това задължение кредиторът не може да получи издръжка от длъжника.

33. В производствата, в които намира приложение член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г., приложимото по принцип право към задължението за издръжка съгласно член 3 от този протокол е правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора. На следващо място, ако кредиторът не може да получи издръжка съгласно това право, приложение ще намери правото на сезирания съд (член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г.)[6]. Накрая, ако на основание на това право кредиторът не може да получи издръжка, приложение ще намери правото на държавата на общото гражданство на страните (член 4, параграф 4 от Протокола).

34. Последователността на правните уредби, които могат да намерят приложение при разглеждането на задължение за издръжка, обаче изглежда по-различно в случаите, попадащи в обхвата на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. Ако кредиторът сезира орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, се прилага правото на тази държава (lex fori). Ако обаче по силата на lex fori кредиторът не може да получи издръжка от длъжника, на второ място ще се приложи правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора.

6 Следва да се отбележи, че извън случаите на промяна на обичайното място на пребиваване на страните по задължението за издръжка, тази възможност съществува единствено когато право на сезирания съд не е правото на държавата, в която кредиторът има обичайно място на пребиваване. Вж. моето заключение от 30 януари 2018 г. по дело KP (C-83/17, EU:C:2018:46, т. 48 и 49).

35. Това означава, че кредиторът — решавайки да предяви иск за издръжка пред орган на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника — може да повлияе на приложимото по принцип право при разглеждането на задължението за издръжка. В производството пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, кредиторът обаче не може да поиска като приложимо по принцип право към задължението за издръжка (вместо lex fori) да се приложи правото на държавата, в която той има обичайно място на пребиваване. Това право може да намери приложение само на второ място, ако съгласно lex fori кредиторът не може да получи издръжка от длъжника. Член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. следователно не урежда избора на приложимо право в тесния смисъл на това понятие. По-скоро става дума за явление, което зависи от направения опосредствано избор на право, съответно — за да си послужа с формулировката, използвана от Съда в практиката му в малко по-различен контекст — от направения de facto избор на право[7].

36. Предвид тази особеност на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. според мен следва да се реши дали последиците от прилагането на тази разпоредба трябва да се приравнят на пълноправен избор на приложимо право към задължение за издръжка, който по принцип произвежда последици по отношение на всички производства относно съответното задължение за издръжка.

б) Последици от прилагането на lex fori в производството, образувано по инициатива на кредитора

37. Напомням, че съгласно Хагския протокол от 2007 г. страните имат възможност за своеобразно „закрепване“ на въпроса относно приложимото право към задължението за издръжка чрез избора на приложимо право на основание на член 8, параграф 1 от Хагския протокол от 2007 г. Направеният на основание на тази разпоредба избор произвежда последици, по принцип по отношение на всички производства, отнасящи се до съответното задължение за издръжка.

38. Поради това съмненията на запитващата юрисдикция могат да доведат до следния въпрос: дали възможността на кредитора да повлияе на определянето на приложимото право чрез започване на производство пред орган на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника трябва по последиците си да се приравни на избора на приложимо право, направен от страните на основание на член 8 от Хагския протокол от 2007 г.

39. На основание на член 8 от Хагския протокол от 2007 г. страните могат да изберат измежду няколко правни уредби. По смисъла на член 8, буква б) от Протокола този избор може да зависи по-специално от определянето като приложимо на правото на държавата, в която една от страните по задължението за издръжка има обичайно място на пребиваване към момента на определянето. Следва да се отбележи, че правото на държавата, в която една от страните има обичайно място на пребиваване, намира приложение като избрана правна уредба във всяко производство, отнасящо се до това задължение за издръжка, независимо дали конкретното производство се води пред орган на тази държава.

7 В решение от 28 юли 2016 г., Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612, т. 47), Съдът изяснява, че чрез избора на приложимо право към договорно задължение на основание на член 4, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 593/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 година относно приложимото право към договорни задължения (Рим I) (ОВ L 177, 2008 г., стр. 6) в някои случаи е възможно „de facto да [се] избере приложимо право“ към извъндоговорни задължения. По този начин Съдът препраща към установената в доктрината подялба на пряк и непряк избор на приложимо право (*Basedow*, J. The Law of Open Societies — Private Ordering and Public Regulation of International Relations. — Recueil des cours de l'Académie de la Haye, vol. 360, 2013, ср. 239 sq.), определян понякога и като опосредствано влияние върху приложимата правна уредба (*Pazdan*, M. Kolizyjnoprawny wybór prawa a inne przejawy autonomii woli w prawie prywatnym międzynarodowym. — In: Matlak, A. et Stanisławkska-Koc, S. (eds.), Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Janoszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi, Warszawa, Wolters Kluwer Polska, 2013, p. 782 sq.).

40. Член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. обаче изхожда от друга предпоставка. Той урежда единствено прилагането на lex fori в производства, образувани по инициатива на кредитора пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване. За разлика от избора на право на основание на член 8 от Хагския протокол от 2007 г. целта на член 4, параграф 3 от същия протокол следователно не е „закрепването“ на приложимото право към определено задължение за издръжка, така че да намери приложение в качеството на приложимо право във всяко производство, отнасящо се до дадено задължение за издръжка.

41. Освен това в Хагския протокол от 2007 г. изрично се разграничава последицата от избора на приложимо право на основание на член 8 от този протокол от избора на основание на член 7 от него. Последната разпоредба предвижда възможност да се избере lex fori за целите на конкретното производство. Изборът на основание на тази разпоредба следователно не произвежда последици в последващи производства относно същото задължение за издръжка.

42. Авторите на Протокола следователно са отчели, че понякога изборът на право за целите на конкретно производство може да бъде в интерес на страните по задължението за издръжка, въпреки че по принцип всяка от тях може впоследствие да постави в ход последващо производство, в което този избор вече няма да има значение. Поради това с оглед на съдържанието на Хагския протокол от 2007 г. не може да се изключи възможността за различна приложима правна уредба в последващи производства между същите страни. Изглежда това разрешение се вписва в системата от колизионни норми, предвидени с този протокол.

43. Ето защо считам, че последиците от прилагането на lex fori на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. в производство, образувано по инициатива на кредитора пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, не са една и същи с последиците от избора на приложимо право на основание на член 8 от този протокол. Последиците от прилагането на lex fori на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. се отличават с известно сходство с последиците от избора на приложимо право за целите на конкретното производство на основание на член 7 от Хагския протокол от 2007 г. Прилагането на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. в производство, образувано по инициатива на кредитора, на правото на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, следователно не предопределя приложимостта на същото това право в следващо производство, образувано по инициатива на длъжника.

в) Ограничения на последиците, които произвежда изборът на приложимо право на основание на нормите от Хагския протокол от 2007 г.

44. В подкрепа на становището, че прилагането на lex fori в производство, образувано по инициатива на кредитора, не произвежда последици в следващи производства, образувани по инициатива на длъжника, е и наличието на определени ограничения, отнасящи се до избора на право на основание на член 8 от Хагския протокол от 2007 г., които отсъстват при избора на основание на член 7 от този протокол.

45. Първо, съгласно член 8, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. изборът на приложимо право не може да се направи за издръжка, дължима на лице, ненавършило 18 години[8].

8 Действително главното производство е образувано през 2015 г., а кредиторът в главното производство е роден през 1996 г. Това означава, че кредиторът е навършил 18 години преди образуването на главното производство. Не е ясно обаче дали кредиторът е достигнал тази възраст още в момента на образуване на производството, в което е постановено определението от 10 октомври 2014 г. Това обаче няма решаващо значение за анализа по първия преюдициален въпрос. Тълкуването на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г., което ще направи Съдът в решението по настоящото дело, ще се прилага и при други фактически обстоятелства освен тези по главното производство.

46. Такъв вид ограничения на допустимостта на избор на приложимо право не са предвидени в член 7 от Хагския протокол от 2007 г. В точка 111 от доклада на A. Bonomi това се обяснява с по-малкото опасности за страните по задължението за издръжка, произтичащи от избора за целите на конкретно производство, отколкото от избора на основание на член 8 от този протокол, който произвежда трайни последици във всички производства, отнасящи се до едно и също задължение за издръжка. Това означава, че и лицето, което не е навършило 18 години, може заедно с длъжника да избере приложимото право за целите на конкретно производство на основание на член 7 от Хагския протокол от 2007 г.

47. Аналогично ограничение на допустимостта на опосредствания избор на приложимо право чрез образуването по инициатива на кредитора на производство пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, също не е изрично формулирано в член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. Тази разпоредба обаче се отнася по-специално до производства за издръжка, дължима от родители към техните деца (член 4, параграф 1, буква а) от Хагския протокол от 2007 г.). Следователно в този случай също става дума за издръжка, дължима на лица, ненавършили 18 години. Следователно, това са лица, които не биха могли да изберат приложимото право на основание член 8, параграф 1 от Хагския протокол от 2007 г. с оглед на предвиденото в член 8, параграф 3 от същия ограничение.

48. Според мен и правото, определено като приложимо на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г., намира приложение единствено в конкретното производство, образувано по инициатива на кредитора пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване. Друго разрешение, съгласно което прилагането на правото на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, би могло да произведе последици и в следващи производства, образувани по инициатива на длъжника, би позволило да се заобиколи забраната, въведена с член 8, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. в случаите, в които кредиторът не е навършил 18 години [9].

49. Второ, съгласно член 8, параграф 5 от Хагския протокол от 2007 г. определеното право не се прилага, когато прилагането му би довело до явно несправедливи или неразумни последствия за някоя от страните, освен ако към момента на определянето те са знаели за последиците от определянето. Член 7 от Хагския протокол от 2007 г. не предвижда такова ограничение.

50. Член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. също не обуславя прилагането на правото на държава, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, от това какви последици за страните по задължението за издръжка произвежда правото на тази държава. Това означава, както се изяснява в точка 66 от доклада на A. Bonomi, че lex fori се прилага в производствата, образувани по инициатива на кредитора пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, дори тогава когато това право е по-малко благоприятно за кредитора от правото по обичайното място на пребиваване на последния. Липсата в член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. на аналогично разрешение с това по член 8, параграф 5 от него вероятно би могла да се обясни с това, че определянето на lex fori като приложимо право при разглеждането на задължението за издръжка е с непродължителен характер.

51. Поради това считам, че описаната по-горе разлика между член 8 и член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. е в подкрепа на становището, че прилагането на lex fori на основание на последната разпоредба в производство, образувано по инициатива на кредитора пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, не означава, че това право трябва да намери приложение и в следващи производства, образувани по инициатива на длъжника.

9 По този въпрос обръщам внимание в моето заключение по дело KP (C-83/17, EU:C:2018:46, бележка под линия 23).

52. Макар според изводите, произтичащи от систематичното тълкуване на Хагския протокол от 2007 г., да са еднозначни, по-долу ще ги съпоставя с ratio legis на член 4, параграф 3 от този протокол.

4. Ratio legis при прилагането на lex fori на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г.

53. С оглед на разясненията в точка 66 от доклада на A. Bonomi основната причина, поради която член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. предвижда прилагането на lex fori в производствата, образувани по инициатива на кредитора пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, е да се избегне положение, при което разглеждащият делото за издръжка орган ще прилага чуждо право. Това би могло да се окаже времеемко и да е свързано с излишни разходи [10].

54. В този контекст бих искал да обърна внимание на определена особеност в производството, в хода на което запитващата юрисдикция отправя преюдициалното запитване Главното производство е образувано против кредитора по издръжката по инициатива на длъжника пред съд в държава, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване (австрийския съд).

55. В гражданските производства с международен елемент широко прието разрешение е възможността ищецът да инициира производства пред съдилищата на тази държава, която има определена връзка с ответника. По-специално тя може да се изразява в обичайното място на пребиваване на ответника. Това разрешение отразява правилото actor sequitur forum rei [11].

56. Понякога правилата за подсъдност отстъпват от това правило. Тези случаи обаче представляват изключения. Такъв пример се открива в Регламент № 4/2009, който допуска кредиторът по издръжката да започне производство против длъжника пред съда по обичайното място на пребиваване на кредитора. Регламент № 4/2009 обаче не съдържа аналогична уредба, която би позволила на длъжника да започне производство против кредитора пред съда по обичайното място на пребиваване на длъжника. Това следва от съображението, че кредиторът по-издръжката е „по-слабата страна“, поради което се нуждае от допълнителна защита по отношение на подсъдността.

57. С оглед на това при обстоятелства като разглежданите по настоящото дело главното производство се води пред съда, който не е принципно компетентен да разглежда делата за издръжка, образувани по инициатива на длъжника против кредитора. От втория преюдициален въпрос обаче може да се направи извод, че първоинстанционният съд е приел, че е компетентен да гледа делото, тъй като кредиторът се е явил, без да възрази срещу липсата на компетентност на този съд. Възможността съдът, който не е принципно компетентен да разгледа делото за издръжка, да стане компетентен в резултат от явяването на кредитора, е предвидена в член 5 от Регламент № 4/2009. На тази разпоредба впрочем се позовава вторият преюдициален въпрос.

10 Вж. също *Walker*, L. Maintenance and Child Support in Private International Law. Oxford — Portland, Hart Publishing 2015, p. 83. Поради това разрешението е различно от предвиденото в член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. Съгласно посочената разпоредба lex fori изпълнява друга функция. В съответствие с член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. lex fori намира приложение само ако кредиторът не може да получи издръжка съгласно принципно приложимото право към задължението за издръжка, тоест правото на държавата, в която кредиторът има обичайно място на пребиваване. Следователно не са налице съображения за ускоряване на производството и намаляване на разноските във връзка с него, тъй като принципно приложимо право така и така е правото на държавата, в която кредиторът има обичайно място на пребиваване. Ясно е, че то не трябва да бъде правото на държавата, в която е седалището на сезирания по делото съд. В тези случаи член 4, параграф 2 от Хагския протокол от 2007 г. поначало не намира приложение. Вж. моето заключение по дело KP (C-83/17, EU:C:2018:46, т. 48 и 49).

11 *Lazić*, V. Procedural Justice for „Weaker Parties“ in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme. — Utrecht Law Review 2014, vol. 10, issue 4, p. 105, бележка под линия 38.

58. Ако при обстоятелства като разглежданите по настоящото дело кредиторът би поставил под въпрос компетентността на първоинстанционния съд в главното производство, той без съмнение би приел, че не е компетентен да разглежда делото. В резултат от това длъжникът би трябвало да започне производство пред съд по обичайното място на пребиваване на кредитора по издръжката (италианския съд). За този съд правото на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника (австрийското право), на основание на което е било взето решение относно издръжката с определението от 10 октомври 2014 г., не би било lex fori, а чуждо право.

59. Поради това в полза на отговора на първия преюдициален въпрос, че прилагането на lex fori на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. в производство, образувано по инициатива на кредитора, води до приложимост на това право и в последващо производство, образувано по инициатива на длъжника, не може да бъде положението, че в главното производство австрийските съдилища ще прилагат австрийското право.

60. Действително главното производство се води пред съда по обичайното място на пребиваване на длъжника (австрийския съд), за който правото на тази държава, на основание на което по-рано е била присъдена издръжката, представлява lex fori.

61. Положението обаче не би било такова, ако длъжникът предяви иск за намаляване на размера на издръжката пред принципно компетентния да го разгледа съд (съда на държавата, в която кредиторът има обичайно място на пребиваване). В този случай би се прилагало правото на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване и на основание на което е взето решение относно издръжката с определението от 10 октомври 2014 г., въпреки съображенията, на които се основава член 4, параграф 3 от Протокола. Това няма да бъде lex fori.

62. Следователно и с оглед на ratio legis на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. прилагането на lex fori на основание на последната разпоредба в производство, образувано по инициатива на кредитора пред орган по обичайното място на пребиваване на длъжника, не означава, че това право трябва да намери приложение и в следващи производства, образувани по инициатива на длъжника.

5. Прилагане на различни приложими правни уредби в производства за увеличаване и намаляване на размера на издръжката

63. Разбирам довода на португалското правителство, съгласно който утвърдителният отговор на първия преюдициален въпрос може да доведе до положение, при което конкуриращи се помежду си искове, съответно за увеличаване и намаляване на размера на издръжката, биха подлежали на разглеждане съгласно две различни приложими правни уредби.

64. Споделям обаче в това отношение становището на Комисията, която посочва, че тази възможност се вписва в системата от колизионни норми, предвидена с Хагския протокол от 2007 г. В точка 42 от настоящото заключение отбелязах впрочем, че възможността различни правни уредби да бъдат приложими към задължението за издръжка в последователни производства между едни и същи страни, е естествена последица от избора на приложимо право за конкретно производство на основание на член 7 от Хагския протокол от 2007 г.

65. Поради това считам, че необходимостта различни правни уредби да бъдат приложими в последователни производства за едно и също задължение за издръжка, не подкрепя отстъплението от систематичното и телеологично тълкуване на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г., съгласно което последиците от прилагането на lex fori в производството, образувано по инициатива на кредитора пред орган на държава, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, се изчерпват в това производство.

66. С оглед на това предлагам Съдът на отговори на първия преюдициален въпрос по следния начин: член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. трябва да се тълкува в смисъл, че решението относно издръжката на основание на правото на държавата на сезирания съд в производство, образувано по инициатива на кредитора против длъжника пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, не означава, че правото на тази държава ще намери приложение в последващо производство, образувано по инициатива на длъжника против кредитори с цел намаляване на размера на издръжката.

Б. По втория въпрос

67. Вторият преюдициален въпрос е формулиран, в случай че Съдът приеме, че при обстоятелства като разглежданите в главното производство за прилагане на правото на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, не е достатъчна предпоставка фактът, че решението относно издръжката е било взето на основание на това право. С втория си преюдициален въпрос запитващата юрисдикция иска да установи дали явяването на кредитора пред органа, който не е принципно компетентен да разглежда делото за издръжка, е равнозначно на „сезира[не от този кредитор на] компетентния орган на държавата по обичайно място на пребиваване на длъжника“ по смисъла на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. Това би означавало, че правото на тази държава, в която длъжникът има обичайно място пребиваване, ще намери приложение в главното производство като право по мястото на сезирания по делото съд.

68. В този контекст запитващата юрисдикция сочи, че когато длъжникът предяви иск относно издръжката пред орган по обичайното си място на пребиваване, кредиторът може да оспори компетентността на този орган [12]. Запитващата юрисдикция иска да установи дали с оглед на това не би следвало да се счита, че кредиторът, който се яви по делото и не оспорва компетентността на този орган, по същество „сезира компетентния орган на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника“ по смисъла на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г.

69. Alexander Mölk и Комисията предлагат на втория преюдициален въпрос да се даде отрицателен отговор. На свой ред португалското правителство счита, че предложеният от него отговор на първия преюдициален въпрос предопределя отговора на втория преюдициален въпрос.

70. Следователно, за да се даде отговор на втория преюдициален въпрос, трябва да се направи тълкуване на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г., за да се установи дали тази разпоредба намира приложение в главното производство.

1. Прилагане на lex fori в производство, образувано по инициатива на длъжника с оглед на езиковото тълкуване на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. и систематичното тълкуване на този протокол

71. Напомням, че член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. намира приложение към по-тясна категория задължения за издръжка, и то единствено в случая на определена процесуална конфигурация. По-специално тази разпоредба се отнася за издръжката, дължима от родителите спрямо техните деца (член 4, параграф 1, буква а) от Хагския протокол от

12 Вж. също точки 54—58 от настоящото заключение.

2007 г.). Освен това тя не се прилага във всяко производство за издръжка, дължима от родители спрямо техните деца. Посочената разпоредба намира приложение само „ако кредиторът е сезирал компетентния орган на държавата по обичайно място на пребиваване на длъжника“.

72. Според мен без съмнение член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. е разпоредба, която представлява изключение. Със сигурност тя не трябва да се тълкува разширително. Няма основание да се счита, че член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. би следвало да намери приложение и в случай, че длъжникът започне производство пред орган по обичайното си място на пребиваване. Това би означавало всъщност, че тази разпоредба би се прилагала във всички производство пред органа по обичайното място на пребиваване на длъжника.

73. В допълнение, член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. определя приложното си поле посредством формулировки, отнасящи се до определени процесуални обстоятелства. Той е свързан със сезиране от страна на кредитора на орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване. Подобни формулировки не откривам обаче например в член 4, параграфи 2 и 4 от Хагския протокол от 2007 г.

74. Следователно авторите на Хагския протокол от 2007 г. са се спрели на определено съдържание на член 4, параграф 3 от него, предвиждайки възможността за неговото прилагане при определени процесуални обстоятелства, което е в явен контраст с останалите текстове на член 4 от Протокола. С оглед на това, че член 4, параграф 3 представлява изключение, според мен не трябва да се прави разширително тълкуване, в резултат от което да се приеме, че тази разпоредба трябва да намери приложение и в производството, започнато по инициатива на длъжника. Ако се възприеме друго становище, в определени случаи може да се стигне до прилагането на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. в производства, в които трябва да се приложи член 4, параграф 2 от него.

75. Поради това считам, че изводите, произтичащи от езиковото тълкуване на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. и систематичното тълкуване на този протокол, еднозначно изключват възможността за прилагане на lex fori в производства, образувани по инициатива на длъжника против кредитора пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване.

2. Прилагане на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. в производство, образувано по инициатива на длъжника с оглед на ratio legis на тази разпоредба

76. Действително виждам някои предимства, произтичащи от прилагането на lex fori в производството, образувано по инициатива на длъжника пред орган на държавата, в която той има обичайно място на пребиваване. Едно такова разрешение би могло понякога да допринесе за ускоряване на производството и ограничаване на разноските, свързани с необходимостта от установяване на съдържанието на чуждото право от сезирания относно издръжката орган.

77. Въпреки това само от явяването на кредитора и неоспорването на подсъдността не следва, че кредиторът е съгласен с прилагането на определено приложимо право. В някои случаи е възможно разглеждането на делото от орган по обичайното място на пребиваване на длъжника да бъде в интерес на кредитора. Тези съображения обаче не трябва да водят до разбиране, че разглеждането на делото на основание на правото на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника е в интерес на кредитора.

78. Против становището, че член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. намира приложение в производството пред орган, който е станал компетентен в резултат от явяването на кредитора, са и разясненията в точка 114 от доклада на A. Bonomi.

79. В доклада се изяснява, че от една страна, възможността за избор на lex fori като приложимо право за целите на конкретното производство на основание на член 7 от Хагския протокол от 2007 г. е лишена от смисъл по отношение на производствата, започнати по инициатива на кредитора (който принадлежи към една от посочените в член 4, параграф 1 от този протокол категории) пред орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване. В случай че кредиторът сезира съд на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, lex fori ще намери приложение като приложимо право към задължението за издръжка на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. От друга страна, кредиторът и длъжникът могат да изберат lex fori като приложимо право за целите на конкретното производство на основание на член 7 от Хагския протокол от 2007 г., в случай че длъжникът предяви иск във връзка с издръжката пред орган на държавата, в която има обичайното си място на пребиваване, доколкото този орган е компетентен да разгледа конкретното дело.

80. В точка 57 от настоящото заключение вече изясних, че орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, може да стане компетентен в производството, образувано по инициатива на този длъжник, по-специално в резултат от явяването на кредитора. Това са обстоятелствата, за които се отнася вторият преюдициален въпрос.

81. С оглед на разясненията, съдържащи се в точка 114 от доклада на A. Bonomi, страните по главното производство биха могли да изберат lex fori като приложимо право за целите на конкретното производство на основание на член 7 от Хагския протокол от 2007 г. Това означава, че член 4, параграф 3 от този протокол няма да намери приложение в това производство. В противен случай изборът на lex fori за целите на конкретното производството не би бил възможен, тъй като това право вече би било приложимо на основание на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г.

82. В обобщение: не намирам убедителни доводи, основани на телеологическото тълкуване, които да обосновават възприемането на разрешение, различно от това, до което водят изводите, произтичащи от езиковото и систематично тълкуване на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. Поради това според мен няма основателни причини да се счита, че производството е инициирано от кредитора само поради това че се явява и не оспорва компетентността на орган, пред който се води това производство.

83. С оглед на изложените съображения предлагам Съдът да даде следния отговор на този въпрос: член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. трябва да се тълкува в смисъл, че тази разпоредба не намира приложение, когато кредиторът се яви в производство, образувано по инициатива на длъжника пред орган на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника, въпреки че в резултат от явяването на кредитора този орган става компетентен във връзка с производството на основание на член 5 от Регламент № 4/2009.

VI. Заключение

84. С оглед на изложените съображения предлагам на преюдициалните въпроси, отправени от Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия), Съдът да даде следните отговори:

„1) Член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 23 ноември 2007 г. за приложимото право към задължения за издръжка, който се съдържа в приложение към Решение 2009/941/ЕО на Съвета от 30 ноември 2009 г., трябва да се тълкува в смисъл, че решението относно издръжката на основание на правото на държавата на сезирания съд в производство, образувано по инициатива на кредитора против длъжника пред орган на държавата, в която

длъжникът има обичайно място на пребиваване, не означава, че правото на тази държава ще намери приложение в последващо производство, образувано по инициатива на длъжника против кредитори с цел намаляване на размера на издръжката.

2) Член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г. трябва да се тълкува в смисъл, че тази разпоредба не намира приложение, когато кредиторът се яви в производство, образувано по инициатива на длъжника пред орган на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника, въпреки че в резултат от явяването на кредитора този орган става компетентен във връзка с производството на основание на член 5 от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка“.